

ikus
pegi

Immigrazioaren
Euskal Behatokia
Observatorio Vasco
de Inmigración

erria ta zabal zaku

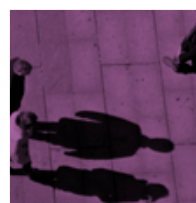
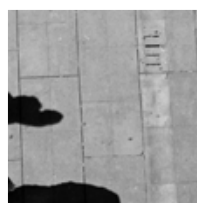
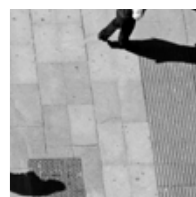
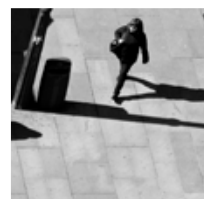
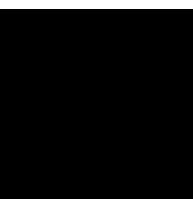
Universidad
del País Vasco Euskal Herriko
Unibertsitatea

 EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO
ONGIZATE, GAZTERIA ETA
ERIKORNA DEMOGRAFIAKORTEN SARIA
DEPARTAMENTO DE BIENESTAR
JUVENTUD Y RETO DEMOGRÁFICO

 **MIGRAZIOARAKO
EUSKAL
ITUN SOZIALA**
**PACTO SOCIAL
VASCO PARA
LA MIGRACIÓN**

iraila ■ 2024

Bi hamarkada Euskadiko migrazioari eta asiloari buruz hausnartzen

Bi hamarkada Euskadiko migrazioari eta asiloari buruz hausnartzen

Julia Shershneva Zastavnaia
Editorea

CIP. Biblioteca Universitaria

Bi hamarkada Euskadiko migrazioari eta asiloari buruz hausnartzen [Recurso electrónico] / Julia Shershneva Zastavnaia, editorea ; Ikuspegi, Immigrazioaren Euskal Behatokia = Observatorio Vasco de Inmigración. – Datos. – Bilbo: Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea, Argitalpen Zerbitzua = Servicio Editorial, 2024. – 1 recurso en línea : PDF (340 p.)

Modo de acceso: World Wide Web.

En la cub.: Ikuspegi, UPV/EHU y Gobierno Vasco, Departamento de Bienestar, Juventud y Reto Demográfico.

ISBN: 978-84-9082-814-4.

1. País Vasco – Emigración e inmigración – Siglo XXI. 2. País Vasco – Emigración e inmigración – Aspecto social. I. Shershneva, Julia, ed. II. Ikuspegi, Observatorio Vasco de Inmigración.

(0.034)314.7(460.15)

Argitaraldi elektronikoa

Urtea eta lekua: 2024, Bilbo

Argitaratzailea: Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua

Dokumentazioa: Antonio Gómez Parada, *Ikuspegi – Immigrazioaren Euskal Behatokia*

Diseinua eta maketazioa: Emilia Oleaga

Itzulpena: Bakun Itzulpen eta Argitalpen Zerbitzuak, S.L.

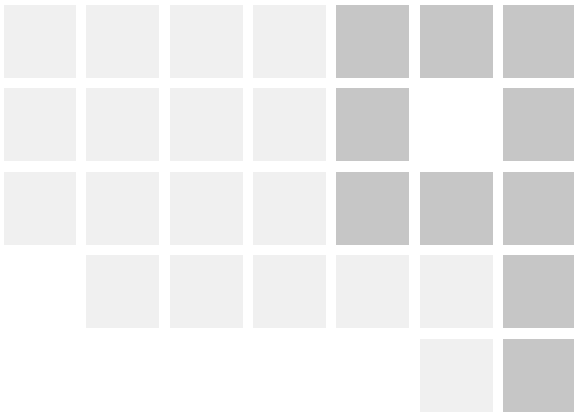
ISBN: 978-84-9082-814-4

Argitalpen hau nola aipatu:

(APA 7 arauen arabera)

Shershneva Zastavnaia, Julia (Ed.) (2024). *Bi hamarkada Euskadiko migrazioari eta asiloari buruz hausnartzen*. Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua. https://ikuspegi.eus/files/publicaciones/200_4.pdf

Migrazioa, asiloa eta generoa: gogoetarako eta esku hartzeko ekarpenak

Trinidad L. Vicente Torrado
Deustuko Unibertsitatea

Maryam Fathi
Ekialdeko Kurdistango Emakume Askeen Elkarte

Sarrera

Migrazioa eta asiloa fenomeno globalak dira, eta milioika pertsonari eragiten diete urtero. Nazio Batuen azken kalkuluen arabera (2024), 2020. urtearen amaieran gutxi gorabehera 281 milioi nazioarteko migratzaile zeuden (munduko populazioaren %3,5). Zifra hori, bestalde, etengabe hazten ari da; izan ere, kalkuluen arabera, 2023an 300 milioi ingurura iritsi zen, eta horietatik 43,4 milioi inguru errefuxiatuak ziren, eta 6,9 milioi inguru, asilo-eskatzaileak (ACNUR, 2024). “Migrazioa premiazko erronka bihurtu da munduaren garapenerako” (World Bank Group, 2023), eta hori hainbat arrazoiengatik, hala nola aldaketa demografiko dibergenteengatik, munduan gero eta gatazka beliko gehiago egoteagatik, desberdintasun ekonomikoengatik edo klima-inpaktuagatik.

Jatorri atzerritarra duten etorkinen hazkundeak goranzko joera bera izan du Espainian oro har (8,2 milioi pertsona baino gehiago 2023an; hau da, biztanleriaren % 18,2) (INE, 2024; SJM, 2024), eta Euskal Herrian bereziki (274.000 pertsona, euskal biztanleriaren % 12,5) (Ikuspegi, 2024). Goranzko bilakaera hori asilo-eskatzaileen artean ere gertatu da: 163.220 eskaera baino gehiago jaso dira Espainian 2023an bakarrik (aurreko

urtean baino % 37 gehiago), eta horiei gehitu behar zaizkie Errusiaren inbasioaren ondorioz beren herrialdetik lekualdatutako ukrainarren aldi baterako babes-eskaerak (33.928)¹. Zifra horien arabera, Espainia da Europar Batasunean nazioarteko babes-eskaerak jasotzen dituen hirugarren herrialdea. Eskaera horiek batez ere Venezuelatik, Kolonbiatik eta Perutik² eta, neurri txikiagoan, Hondurasetik, Kubatik, Marokotik, Nikaragutik, Senegaletik, Errusiatik edo El Salvadorretik (Asilo eta Babes Bulegoa, 2024) etorritakoek aurkeztu dituzte. 2023. urtean³ 7.521 pertsonari eman zitzairen errefuxiatu estatutua, orain arteko kopuru errekorra. Hala ere, emandako 88.042 ebazpenetatik % 40 kontrakoa izan zen, % 47 arrazoi humanitarioengatik emandako babes bidetik ebatzi zen⁴ (batez ere Venezuelatik etorritako pertsonen emandako babes mota ez hain bermatzailea), eta % 12 baino ez ziren nazioarteko babesaren aldeko ebazpenak izan⁵ (errefuxiatu estatutuaren 7.330 kontzesio eta babes subsidiarioaren 3.833⁶). Zifra horien arabera, Espainiak zortzi asilo-eskaritik bat baino ez zuen onartu, eta 2022an erregistratutakoa baino % 4,5 txikiagoa izan zen; hala, hautsi egin zen aurreko bi urteetan erregistratutako goranzko joera, eta are gehiago urrundu zen Europako batezbestekotik, % 40 ingurukoa baitzen 2023an (Asilo eta Babes Bulegoa, 2024). Bestalde, 191.000 pertsona baino gehiago daude jada asilo-eskaeraren

- 1 Aldi baterako babesa “salbuespenezko prozedura bat da, hirugarren herrialdeetatik datozen eta jatorrizko herrialdera itzuli ezin diren pertsona lekualdatuen etorrera masiboaren kasuan, pertsona horiei berehalako eta aldi baterako babesa bermatzen diena”. EBko Kontseiluaren eta Espainiako Gobernuaren akordioaren arabera, Ukrainan bizi diren ukrainarrek aldi baterako babesa eska dezakete 2022ko otsailaren 24a baino lehen. Ordutik, 195.000 lagunek eskatu dute Espainian (Asilo eta Babes Bulegoa, 2024).
- 2 Hiru herrialde horiek erregistratutako espediente guztien hiru laurden baino gehiago biltzen dituzte.
- 3 1951ko Genevako Konbentzioa sinatu zuen estatu batek **errefuxiatu izaera aitortzen dien** nazioarteko babesa da estatutu hori. Espainiako estatua, **Asilo Legearen** arabera (2009) (36. artikulua), baimenak Genevako Hitzarmenean, atzerriartasunaren eta immigrazioaren arloan indarrean dagoen araudian eta Europar Batasuneko araudian ezarritako eskubideak aitortzea ekarriko du; eta, nolanahi ere, honako hauek: a) itzuleraren aurkako babesa, **Espainiak** sinatutako nazioarteko hitzarmenetan ezarritako baldintzetan; b) emandako nazioarteko babesaren edukiarekin lotutako eskubide eta betebeharrak buruzko informazioa eskuratzea, babes horren onuradunak ulertzeko moduko hizkuntza batean; c) bizileku-baimena eta lan iraunkorra; d) nortasun- eta bidaia-agiriak ematea; e) enplegu-zerbitzu publikoetarako sarbidea; f) hezkuntza, osasun-laguntza, etxebizitza, gizarte-laguntza eta gizarte-zerbitzuak, genero-indarkeriaren biktimei aplikatu beharreko legeriak aitortutako eskubideak, hala badagokio, gizarte-segurantzia eta integrazio-programak izatea, espainiar **nazionalitatea** duten pertsonen baldintza berberetan; g) Espainiako nazionalitatea duten pertsonen baldintza berberetan, etengabeko edo lanerako prestakuntza eta praktiketako lana lortzea, bai eta diplomak eta ikasketak- eta lanbide-ziurtagiriak aitortzeko prozedurak eta atzerrian emandako beste kalifikazio-proba ofizial batzuk ere; h) zirkulazio-askatasuna; i) ezartzen diren izaera orokor edo espezifikoko integrazio-programetarako sarbidea; j) ezarritako borondatezko **itzulerarako** laguntza-programetarako sarbidea; k) familia-unitateari eustea eta helburu horretarako ezar daitezkeen laguntza-programetarako sarbidea izatea.
- 4 Arrazoi humanitarioengatik bizileku-baimena aparteko egoeretan ematen da, eta egoera horrek arrisku larria edo kalte pertsonal larria eragin diezaioke eskatzen duen pertsonari, bai bere jatorrizko herrialdeko arrisku-egoeretatik, gaixotasun larri bat duelako, bai delitu jakin batzuen biktima izan delako.
- 5 Nazioarteko babesak errefuxiatu-estatutua eta babes subsidiarioa hartzen ditu barnean.
- 6 Babes subsidiarioarako eskubidea, errefuxiatu gisa onartuak izateko baldintzak bete gabe, jatorrizko herrialdera itzuliz gero, heriotza, torturak, osotasunaren aurkako mehatxuak eta antzeko kalte larriak jasateko benetako arriskuari aurre egingo ziotela uste izateko arrazoi sendoak dituzten pertsonen emandakoa da. (CEAR, 2024).

ebazpenaren zain hilabeteetan, baita urtebete baino gehiagoan ere (2022an baino %56 gehiago, egoera oso kezagarritzat jotzen baitzen ordurako, erabaki horren mende baitago haien bizitza eta oinarritzko eskubideak eskuratzea) (CEAR, 2024).

Euskadik, bestalde, asilo-eskaeren errekorra ere lortu zuen 2023an: 6.150 eskaera egin ziren, 2022an baino % 50 gehiago. Eskaera horiek lurraldean banatu ziren: 3.840 Bizkaian, 1.226 Araban eta 1.087 Gipuzkoan (CEAR, 2024).

Beste herrialde batzuetatik etorri eta Espainian bizi diren etorkinen ia erdia emakumeak dira, baita nazioarteko babesa eskatzen dutenen ia erdia ere. Eta Euskadin, atzerriko jatorria duten emakume etorkinen kopurua beste herrialde batzuetatik etorritakoena baino handiagoa da. Hala ere, batzuen eta besteen esperientziak ez dira uniformeak, baizik eta generoaren eragin sakona dute. Gizonak eta emakumeak erronka desberdinak dituzte bizi-aukera hobeak izateko leku seguru baterako bidean. Generoa da, agian, banaka hartuta, migrazio-esperientzian eragin handiena duen faktorea. Eta, horregatik, migrazioei diziplina arteko ikuspegitik heldu beharko zaie, prozesu orokortuak diren aldetik (Pessar eta Mahler, 2003, Salazar, 2009).

Generoak funtsezko zeregina du emigratzeko erabakian, migrazio-fluxuen osaeran, gizarte hartzailean emakumeei eta gizonei eskainitako lan-aukeretan, ugalketa-bizitzaren banaketan eta antolaketan, emakumeak jatorrizko zein helmugako herrialdeetan jasandako autonomian, emakumeak esparru publikoan eta pribatuan betetako roletan, edo bidalketak bidaltzean (Kofman, 2008). Generoak, azken batean, migrazioaren alderdi guztiei eragiten die: kausak, jarraibideak, prozesuak eta maila guztietako eraginak, migratzaileen migrazio-esperientzia subjektiboa bera barne (Hondagneu-Sotelo, 2003).

Eta horregatik, generoak migrazioarekin eta asiloarekin nola elkar ebakitzen duen aztertzen saiatuko da artikuluko hau, testuinguru horretan sortzen diren konplexutasunak eta esperientzia bereziak nabarmenduz. Horretarako, bigarren mailako iturrien azterketan oinarrituko gara, Euskadin bizi diren emakume etorkin eta errefuxiatuen testigantza txiki batzuk gida gisa erabiliz.

Nazioarteko etorkinak eta asilo eskatzaileak. Emigrazioaren arrazoiak

Askotan, migratzaileak eta errefuxiatuak bereizten dira, eta adierazten da borondatez irteten direla beren jatorrizko lekutik edo bizilekutik. Hala, nabarmentzen da migratzaileek beren borondatez erabakitzen dutela leku horretatik alde egitea, inolako bitartekaritza instituzionalik gabe edo horretara behartuta egon gabe; errefuxiatuek

edo erbesteratuek, berriz, ez dute borondatez erabakitzen leku hori lekualdatzea, ezta, askotan, nora joatea ere (Blanco, 2000: 31). Hala ere, gogoratu behar dugu nazioarteko etorkinen artean sartzen direla bizilekua aldatu duten pertsona guztiak, horretarako arrazoiak edozein direla ere. Errefuxiatuak eta asilo-eskatzailleak ere “nazioarteko migratzaileak” terminoaren aterkipean jartzen dira, nahiz eta berariazko lege-estatusa izan eta nazioarteko zuzenbideak babestuta egon (United Nations, 2022).

Nazioarteko migrazioak berekin dakar herrialde batetik bestera pertsonak lekualdatzea. Migratzeko arrazoi asko eta askotarikoak daude: lana bilatzea, bizi-kalitate hobea, pizgarri ekonomikoak edo seme-alabentzako aukera hobea bilatzea, beste herrialde batean esperientzia bat bizitzeko desio pertsonala, familia batzeko nahia, askatasun eta independentzia pertsonal eta sozial handiagoa lortu nahi izatea, etxeko indarkeriatik, indarkeria politikotik, gatazka armatuetatik ihes egitea, genero-arrazoiengatik jazarpen-arrazoiengatik, natura-hondamendien ondorioz... Bai, kasu batzuetan, migratzeko arrazoiak migratzaileen desioen ondorio da, eta beste batzuetan, derrigortasun handiagoa dago. Baina horrek ez du esan nahi egoera jakin batzuetan beti bide bera aukeratzen denik. Hori argi eta garbi islatu dute gure inguruan Celisek eta Aierdik (2015, 13), adierazten baitute “migrazio ekonomikoa” deiturikoan jaisten naizela, “borondatezkotzat” jotzen dela eta “dei” parametroetatik aztertzen dela eta ez “irteera” parametroetatik (kanporatze-efektuak), biztanleriaren mugimendu behartu asko ezkututzen direla, batez ere European asilo-eskubidea interpretatzeko erabiltzen den ikuspegi estuaren ondorioz. Horren adibide ona da beren eskubide ekonomiko, sozial eta/edo kulturalen urraketa larri edo sistematikoengatik edo jarraituengatik edo ingurumen-arrazoiengatik lekualdatze behartuak egitera behartuta dauden pertsonetan, Giza Eskubideen Nazioarteko Eremuan aitortzen ez diren arrazoiengatik. Horrela, 1951ko Errefuxiatuen Estatutuari buruzko Genevako Konbentzioaren babesean lekurik ez duten pertsonak migratzaile gisa definituko dira, azkenaldian “errefuxiatu klimatikoak” bezala izendatzen direnekin gertatzen den bezala, kontzeptu politikoa eta ez juridikoa, oso zaila baita horiek aitortzea eta nazioarteko babesa lortzea asilo- eta babes-sistemaren barruan, zeinari ez dagozkion (Ubajoa, 2024).

Bestalde, ez da ahaztu behar generoak funtsezko zeregina duela arrazoi espezifikoak eta migrazio-esperientziak zehazteko orduan. Emigratzeko erabakia hartzea azaltzea zaila da kasu askotan, eta garrantzitsua da kontuan hartzea migratzailearen agentzia-gaitasuna, haren bizi-baldintzak, familia-ingurunea, dituen laguntza-sareak eta abar, ahaztu gabe gizonen eta emakumeen arteko desberdintasunak eta desberdintasunak jatorrizko testuinguru soziopolitikoetan, bai eta etxe barruko genero-hierarkiak ere.

Nik hona etorri nahi nuen nire bizitza bilatzeko eta Europa hau, kultura hau, mundu hau... ikasi eta ikusteko. Nire familiak ez du ezer behar (Emakume marokarra).

Nik ezkontzen naizenean, nire senarraren aitarekin egiten dut lan, eta beste seme baten seme-alabak etortzen dira aitona-amonekin bizitzera; eta nik lan

handia egiten dut haiekin. Nik ezin dut... Nik senarrarekin joan nahi nuen. Han gela bakarra dut semearekin. Ez dut etxerik! Etxea bere familiarena da... Hona etorri arte oso triste egon naiz, eta oso gogor pasatu dut denbora (Emakume marokoarra).

Ekuadorren 40 urtetik aurrera zaharrak gara, jada adineko emakumetzat hartzen gaituzte. Hemen, berriz... hemen begira!, oraindik neskato bat naizela esaten didate [barreak]. (Emakume ekuadortarra).

Ni etorri nintzen nire herrian izan zen arazoagatik: lehenik, uholdea. Hiru seme-alaba ditut... eta nirentzat adina banuen, ulertzen? Baina hondamendia etorri zenean, dena aldatzen hasi zen. Lehenik, uholdea izan genuen, eta jada nire etxera joaten ginen abuztuaren 4an lurrikara etorri zenean. Etxerik gabe utzi gintuen, ezer gabe. Orduan lagun bat zegoen hemen eta nik esan nion etorri nahi nuela. Eta etorri naiz (Emakume ekuadortarra).

Ni haurdun nengoen eta ez nintzen ezkondu. Eta, bada, egia esan, kritika asko dago. Begira, amak ere esaten zuen: "Ai! Bizilagunek, zer esango dute?". Jendearengandik ezkutatzen egon behar nuen, komentario txarrak saihesteko. Horregatik erabaki nuen hona etortzea, jendeak ezer esan ez zezan (Emakume ekuadortarra).

Bogotako nire bizitza oso lasaia zen. Baina gauzak okertzen ari ziren han. Giza eskubideak ez ziren errespetatzen nire herrialdean... Garai hartan jada zegoen indarkeriarekin, desastre hutsa zen. Honela zioten: "Hara! Hangoa gerrillakoa da". Eta frogarik eta ezer gabe hiltzen zuten. Eta horregatik erabaki genuen etortzea; ez genuen nahi gure seme-alabak han bizitzea eta bizimodu harekin jarraitzea. Ez! (Emakume kolonbiarra).

Haurdun nengoen bitartean asko jotzen ninduen. Bai! Haren familiak bazekien, eta nire gurasoek ere bai. Baina norbera ezkontzen bada, zer gehiago egin dezake batek? Ulertzen didazu? [...] Eta nik pentsatu nuen Espainian aldatuko zela. Imajinatu nuen, deitu eta gauza asko esaten zizkidalako... Eta gezurrak, zeren hona iritsi nintzenean... (Liliana, E54_Col).

Bost urteko harremana izan genuen. Gero haurdun geratu nintzen, ezkongabea, eta... haurdunaldiko seigarren hilabetea jakin nuen bera ezkondua zela eta beste seme bat zuela beste neska batekin. Berak ez zidan ezer esan. Ezkongabea balitz bezala zen. Eta, noski, berak ere tratu txarra ematen zidan, baina nik eutsi egin nion... Eta, ezer ez, erditu nintzen, lanean jarraitu nuen, normal, eta neskatoak bost hilabete izan zituenean, ba Espainiara etorri nintzen. Ni arrazoi ekonomikoengatik etorri nintzen. Baita, noski, gizon honengandik banantzeagatik ere, nik ikusten nuelako ez zela batere ona niretzat (Ekuadorreko Emakumea).

Gizonezkoen eta emakumezkoen nazioarteko migrazioa faktore berberak eragin dezakete (baliabide-eskasia, lana bilatzea, beste leku batzuk ezagutzeko nahia, hondamendi naturalak), baina arrazoi horiek emakumeek eta gizonek ere bereiz bizi ditzakete, beren ohiko genero-rolak direla-eta (adibidez, gizonak hornitzaile nagusi gisa, eta emakumeak ondorengoak eta/edo aurrekoak zaintzeko arduradun nagusi gisa, gizonen presentziarekin edo gabe). Gainera, emakumeek, askotan, bereziki berei/haiei eragiten dieten arrazoiengatik migratzen dute, hala nola indarkeria matxista (adierazpen ezberdinetan), diskriminazioa, edo aukera falta beren jatorrizko lekuetan, aurreko testigantzek islatzen duten bezala. Faktore horiek ez dute beti eta leku guztietan pisu bera, eta askotan elkarren artean erlazionatuta agertzen dira. Faktore horiek lagungarriak dira emakumeek migrazio-mugimendu batzuetan duten presentzia azaltzeko; beste faktore batzuek, berriz, justifikatu egiten dute emakumeek migrazio-mugimendu horietan duten presentzia.

Emakumeek jatorrizko gizarteetan duten gizarte-maila da, zalantzarik gabe, migrazio-mugimenduetan emakumeek duten presentziaren faktorerik erabakigarrienetako bat. Komunitate tradizionalenetan, gizarte arabiarretan bezala, gizarte- eta familia-antolaketa izaera patriarkalaren arabera denean, emakumeek zailtasun gehiago izango dituzte espazio publikoan sartzeko eta, era berean, migrazio-esperientzia izateko, familiak bateratzeko prozesuen bidez ez bada. Beste gizarte batzuetan, hala nola Latinoamerikan, emakumeek espazio publikoan presentzia handiagoa izateak eta seme-alabak zaintzeko eta mantentzeko ardura handiagoa izateak, askotan bakarrik hartzen baitute beren gain, emakumeen emigrazioa erraztuko du. Kasu horietan, migrazio-esperientzia etxea mantentzeko, maila sozio-ekonomikoa handitzeko edo seme-alabentzako hezkuntza hobea ziurtatzeko aukera gisa hautemango da, eta, beraz, emazte, ama eta/edo ahizpa nagusi asko migrazio-prozesuaren aitzindari izango dira, eta, askotan, seme-alabak familiako beste kide femenino batzuen zaintzapean utziko dituzte.

Dena den, emakumeen gaineko kontrol handia duten gizarteetan ere aldaketa handiak gertatzen ari dira (modernizazio-prozesuak, hiritartze-prozesuak eta/edo balio-aldaketak), eta aldaketa horien ondorioz, emakumeak modu autonomoan agertzen ari dira migrazio-mugimenduetan. Eta aldaketa horiek nahi bezain azkar gertatzen ez badira ere, gero eta emakume gehiagok hasiko dituzte migrazio-prozesu horiek, hain zuzen ere, familia- eta gizarte-egitura zurrun horietatik ihes egiteko ahaleginean. Hori da, adibidez, dibortziatuak edo ama ezkongabeak izateagatik jasotzen duten balorazio negatibotik ihes egin nahian beren jatorrizko gizarteetatik emigratzen duten emakumeen kasua, edo generoaren gizarte-eraikuntzaren ondorioz beren oinarrizko giza eskubideak urratzen dituzten beste egoera batzuetatik ihes egin nahi duten emakumeena, hala nola beren borondatearen aurka hitzartutako ezkontzen, etxean jasandako indarkeriaren eta abarren kasua.

Jakina, uste dugu jardunbide horiek emakumeen oinarrizko eskubideen urraketa larria dakartela, eta genero-arrazoiengatik errefuxiatu-izaera aitortzeko arrazoi nagusien

artean jaso beharko lirateke, beste batzuekin batera, hala nola gatazka armatuetan edo indarkeria orokortuan gauzatutako bortxaketak eta bestelako sexu-indarkeria motak, sexu-esplotaziorako salerosketa, adin goiztiarreko ezkontzak edo sexu-identitateagatiko sexu-jazarpen kaltegarriak, esaterako. Emakume, nerabe, haur eta LGTBQ+ pertsonak bereziki ahulak dira praktika horietan, eta estatu askok ez dute horien aurkako babes egokirik eskaintzen; izan ere, praktika horiek jasaten dituztenek erronka egiten dietenez edo urratzen dituztenez, diskriminazio, gizarte-bazterketa edo jazarpen handiagoa jasaten dute, beren generoarentzat jokabide desegokiak dituztela jotzen delako. Eta horregatik, pertsona horietako askorentzat, emakume gehienentzat, beste herrialde batean babesa bilatzea da bizirik irauteko duten aukera bakarra.

Iranen emakumeok ez dugu eskubiderik. Beti adin txikikotzat hartzen gaituzte, eta denerako senarraren baimena behar dugu, ezkontuta bagaude, eta, bestela, aitarena edo anaiarena. Adibidez, pasaporteia izateko emakume batek baimena behar du. Ni emakumei beren eskubide politiko, sozial, sexual eta erreproduktiboen berri ematen zien erakunde klandestino bateko kide nintzen, eta emakumeek esparru soziopolitikoan presentzia handiagoa izatea aldarrikatzen genuen. Bagenekien arriskutsua zela, eta lehenago edo geroago gure bila etorriko zirela. [...] Eta gauetik goizera mafia batekin herrialdeetik ateratzea erabaki behar izan nuen. Beldurraren edo heriotzaren artean aukeratu behar nuen. Edo joan edo geratu eta Irango Errepublika Islamikoari aurre egin. Nire adiskide batzuk kartzelan daude eta torturatuak izaten ari dira (Emakume irandarra).

Migrazio-iragateak

Estatuek migratzaileen eskubideak errespetatu, babestu eta bermatzeko betebeharra dute migrazio-prozesuaren etapa guztietan, migrazio-kanal seguruak, erregularrak eta irisgarriak irekiz. Funtsezkoa da migratzaileei babesa ematea migrazio-prozesuaren fase guztietan, jatorrizko herrialdeetatik hasi eta igarobideko eta helmugako herrialdeetatik jarraituz. Eta lehen esan dugu oraindik ere sarriegi ez direla bermatzen haien oinarritzko eskubideak jatorrizko herrialdean; baina, era berean, esan dezakegu migratzaileek eta errefuxiatuek beren oinarritzko eskubideen urraketa ugariri aurre egin behar izaten dietela migrazio-iragateetan. Biktima diren indarkeria nagusi horien artean daude indarkeria fisikoa eta sexuala, pertsonen trafikatzailerik, segurtasun-indarrek eta beste eragile batzuek eragindakoa; sexu-esplotaziorako edo lan-esplotaziorako helburua duten pertsonen salerosketa; luzaroko eta beharrezko prozesurik gabeko atxiloteta baldintza ankerretan; oinarritzko zerbitzuak (elikagaiak, bizileku seguru eta egokia, mediku-arreta eta/edo legezko laguntza) ez izatea; segurtasun-indarren eta funtzionario ustelen gehiegikeriak, estorsioak eta eroskeriak, bidaia jarraitzeko eta deportatuak ez izateko baimenaren truke; iragate-herrialdeetan gizabanakoek edo taldeek gauzatutako diskriminazio- eta xenofobia-ekintzak, edo “beroan egindako

itzulketak” jatorrizko herrialdeetara edo hirugarren herrialdeetara, babes-beharrak baloratu gabe, haien bizitzak arriskuan jar ditzaketelarik. Migrazio-bideetan gero eta sarriago gertatzen diren indarkeria horiek gero eta arriskutsuagoak dirudite, eta migrazio-arrazoia edozein dela ere, bidaiaren hainbat etapatan eta hainbat modutan jasan ditzakete migratzaile guztiek, baina bereziki zaurgarriak dira emakumeak, nerabeak eta neskatok, igarotzean babesik eta laguntzarik ez dutelako, eta, bereziki, bidaia planifikatzeko denborarik gabe hasi behar dutenean.

Bakarrik etorri naiz. Bost urte kostatu zait bidean. Inori Europara nindoala esan gabe alde egin nuen. Ez nuen ezer esan, pentsatu nuelako ez joateko esango zidatela, beti esaten baitute jendea basamortuan hiltzen dela... Edo arriskutsua delako, eta harrapatzen bazaituzte kartzelan sartuko zaituzte. Baina ni ez nintzen beldur. [...] Malitik pasatu behar nuen, Burkina Fasotik... Burkina Fasora joan nintzen, eta urtebete egon nintzen han zain. Burkina Fasoa bizitza oso zaila da. Eta diru pixka bat neukanean, esan nuen: “Malira noa”. Malin Mauritaniara joateko txartela erosi nuen. Maliko bizimodua zaila da. Jendea erotuta dago, erotu egiten da, ez itzultzeko, ez aurrera egiteko dirurik ez edukitzeagatik... Mauritaniara iritsi nintzenean, nire herrialdeko norbaiten bila ibili nintzen, nola bizi ahal izan jakiteko, Mauritania herrialde islamikoa baita. Eta bizitza pixka bat zaila da han, Mauritania ez baitago ezer, ezin da han lan egin”. Gainera, ezin zara gauzez atera. Herrialde musulmana delako. Mauritania bi urte egin nituen. [...] Mauritania ez zitzaidan asko kostatu egoitza lortzea. Ordaintzen duzu eta kito. [...] Ondoren, Mauritaniatik Las Palmasera hegazkin txartel bat erosi nuen. Eta geroago Madrilera iritsi nintzen, eta gero Donostiara (Emakume kamerundarra).

Etorri nintzen mafiak hiruzpalau aldiz eskatu zien dirua gure familiei, eta, ordaintzen ez bazuten, hil egingo gintuztela mehatxu egin zien. Inork ez zekien une hartan non geunden. Nik ikusi nituen familia asko indarkeria sexualak jasan zituztenak, mehatxuak jasan zituztenak, hainbeste diru ezin ordaintzeagatik jipoiak jasan zituztenak. [...] Muga zeharkatzen saiatu ginen, baina, azkenean, Poliziak atxilotu eta errefuxiatu eremu batera eraman gintuen. [...] Kanpalekuan ateez ez zuten sarrailarik, eta sartzean pilula antikonzeptiboak eman zizkiguten. Nik esan nien ez nuela behar, bakarrik bidaiatzen nuela nire semearekin. Baina oso modu bitxian esan zidaten hartzeko, han ez zutela ume gehiagorik nahi. Han sexu-indarkeria ere bazegoen, ez baitzegoen sarrailarik, eta nahastuta zeuden solairu guztietan familiak, emakumeak, gizon ezkongabeak... Ez zegoen bata bestearengandik babestuko gintuen ordenarik (Emakume irandarra).

Euskadi, asentamendu-gizarte gisa

2005. urtean, Espainiako Estatuak errefuxiatu estatutua eman zion lehen aldiz Persiar Golkoan jatorria zuen emakume bati, bere garaian indarrez ezkondu zegoena, eta bere senarraren eta haren familiaren aldetik erasoen historia luzea egiaztatu ahal izan zuena, bere herrialdeko agintarien eta estamentu judizialaren pasibotasunaren aurrean⁷. Harrezkero, gero eta emakume, nerabe eta neskato errefuxiatu gehiago dago Espainian, oro har, eta Euskadin, bereziki, genero-arrazoiengatik jatorrizko herrialdeetan jasandako jazarpenaren ondorioz.

Hala ere, ezin dugu esan errekonozimendu honen bidea erraza izan denik. Gogora dezagun 1951ko Errefuxiatuen Estatutuari buruzko Konbentzioak eta haren 1967ko Protokoloak ez zutela esplizituki sartu generoa jazarpen-arrazoi gisa. Eta herrialde batzuek beren interpretazioa zabaldu bazuten ere genero-arrazoiengatik jazarpena “gizarte-talde jakin bateko kide” kategorian sartzeko, hori ez da praktika unibertsala izan. Espainiaren kasuan, Espainian asilo-eskubidea eta babes subsidiarioa arautzen dituen urriaren 30eko 12/2009 Legea onartzeak aurrerapauso nabarmena ekarri zuen genero-arrazoiengatik jazarriak izan diren pertsonen aitortzan eta babesean, eta aurrerapauso bat ekarri zuen giza eskubideen eta justizia sozialaren defentsan. Izan ere, a) esplizituki aitortzen da genero-arrazoiengatik jazarpena, b) genero-arrazoiengatik jazarpenaren definizioa zabaltzen da (indarkeria matxistako ekintza espezifikoak barne hartuta, hala nola bikotekideek edo bikotekide ohiek eragindako indarkeria, ablazioa, behartutako ezkontzak, etab.), c) sexu-orientazioagatik eta genero-identitateagatik jazarpena asiloa emateko arrazoi gisa aitortzean, d) asiloa eskatzeko prozesuan genero-erreakzio sentikorragoak diren prozedurak sartzean, e) asistentzia egokia bermatzean, laguntza psikologikoa eta genero-indarkeriaren biktimetentzako zerbitzu espezializatuaren sarbidea barne, edo f) ez itzultzeko printzipioa indartuz. Hala ere, legea praktikan jartzeak oraindik ere erronka iraunkorrak ditu aurrez aurre⁸, eta, beraz, oraindik ere beharrezkoa da sensibilizazioan eta kultura- eta genero-aurreiritziak ezabatzen jarraitzea asilo-sistemaren barruan, eskaera guztiak modu bidezko eta ulergarrian tratatuko direla bermatzeko.

Etorkin ekonomikoak, asilo-eskatzailleak eta errefuxiatuak funtsezko desberdintasunak dituzten immigrante-taldeak dira, bai legezko estatusari dagokionez, bai jasotzen dituzten eskubide eta babesei dagokienez, batez ere iritsi ondorengo lehen etapan. Atzerriarren eskumena Jaurilaritzarena izaten jarraitzen badu ere, nazioarteko babes eskaeren ebazpenak bezala, EAEk eskumena du lurralde horretara iritsitako etorkinak hartzeko eta gizarteratzeko. Horretarako, errefuxiatuen kasuan eta euskal testuinguruan, programa espezifikoak garatu dira azken zortzi urteetan, hala nola

⁷ 2005eko ekainaren 1ean Espainiako prentsan jasotako albisteak.

⁸ Gogora dezagun, CEAREk salatutakoaren arabera, Espainiara iristen diren errefuxiatu gehienek ez dutela babesik jasotzen, eta kasuen erdiak baino gehiago baztertu egiten direla aztertuak izan gabe ere.

Goihabe programa (2016tik Bizkaiko Foru Aldundiak sustatua, Caritas, Zehar, Gurutze Gorria, Ellacuria Fundazioa eta Lagungorekin lankidetzan) eta Auzolana Babes Komunitarioko programa (2019tik Eusko Jaurlaritzak sustatua, Migrazioen Estatu Idazkaritzarekin, ACNURekin, Ignacio Ellacuria Fundazioarekin eta Caritasekin lankidetzan) (La Spina, Vicente, Urrutia y Morondo, 2017; Lucas, Sobotovicova y Zarauz, 2000). Euskal Autonomia Erkidegoko herri-administrazioen eta gizarte-erakundeen arteko lankidetzak hori ez da harreraren arloan bakarrik gertatzen ari, baita gure herrialdera asilo bila etortzen diren pertsonen bizi dituzten arazo eta zailtasunei buruz kontzientziatzeko eta sentsibilizatzeko orduan ere. Ildo horretan, dagoeneko aipatu ditugun gizarte-erakundeen lana ez ezik, beste batzuen ere nabarmendu dezakegu, hala nola Migrazioen Espainiako Batzorde Katolikoaren Elkartea (ACCEM), Alboan, Bakearen, Armagabetzearen eta Askatasunaren aldeko Mugimendua (MPDL) eta Ongi Etorri Errefuxiatuak plataforma herritarra.

Dena den, pertsona horiek guztiek erronka sakonei egin behar diete aurre gizarteratzeari dagokionez. Erronka horiek nahiko partekatuak dira, batez ere euskal gizartera iritsi eta denbora bat igaro ondoren (izan ere, lehen une horietan nabariagoa da etorkinei ematen zaien babesa, eta beste batzuetan, lekualdatzearen arrazoiaren arabera), eta eguneroko bizitzako hainbat esparruri egiten diete erreferentzia, lege-, ekonomia-, gizarte- eta kultura-alderdiak jasoz. Erronka partekatuak dira, bai, baina genero-espezifikotasunak ere badituzte; beraz, azterketa intersektional batetik eta kulturarteko ikuspegi batetik heldu beharko zaie. Azken urteotan, azterlan eta argitalpen ugari agerian utzi dituzte etorkin atzeritarrek, migratzeko arrazoia eta sartzeko bidea edozein izanik ere, euskal lan-merkatuan aurre egin behar dieten desberdintasunak, enplegu egokirako aukerak mugatuz (Vicente, 2018; 2023). Enplegu hori bereziki homogeneousoa eta prekariora da emakume etorkinen kasuan, eta, hala ere, eragin handiena duen dimentsioa da pertsonen eta haien familien egoera ekonomikoan eta bizi-baldintzetan. Era berean, modu erabakigarrian zehazten ditu (gizarte-segurantzako afiliazioen bidez) eskubide sozialak, ongizate-estatuaren gailu nagusiak eta herritartasun-eskubideak eskuratzeko aukerak eta ezaugarriak⁹.

Dena den, hori ez da etorkinek eta errefuxiatuek duten arazo bakarra; izan ere, etxebizitza eskuragarrien eskasia ere arazo orokortua da, baita hezkuntza-arloko integrazioa ere (ez hainbeste eskolan sarteagatik, emaitza akademiko ez oso itxaropentsuak izateagatik baizik), lege-ziurgabetasuna, biztanleria horrek komunitate-bizitzan eta zenbait gizarte-jardueratan duen parte-hartze mugatua (kultura- eta hizkuntza-oztopoengatik, laguntza-sarerik eta denborarik ezagatik, etab.). (Vicente, 2023). Biztanleria horren integrazioak, azken batean, abordatze konplexu eta koordinatu bat eskatzen du, ikuspegi multifazetiko batekin (faktore estrukturalen, legalen, instituzionalen, soziopolitikoaren, familiarren eta indibidualen papera barne),

⁹ Aldi berean, herritarrek gizarte-babeseko programa unibertsalera jotzen dute (osasuna, hezkuntza, gizarte-zerbitzuetako edo etxebizitzari laguntzeko zenbait programa, etab.). lurraldean bizitzearen bidez.

generoaren ikuspegia galdu gabe, bai berehalako beharrak, bai epe luzeko erronka estrukturalak landuko dituen.

Ondorioak

Migratzeko edo babesa eskatzeko arrazoiak askotarikoak dira, eta gizarte askotan dauden desberdintasun sakonak (generokoak barne) eta egiturazko indarkeriak islatzen dituzte.

Migratzaileek, oro har, eta errefuxiatuek, bereziki, erronka komunei egin behar diete aurre, nahiz eta azken horiek, gainera, bidaia bati ekiteko erronkari aurre egin behar dioten, kasu askotan, nahitaez, ia plangintzarik gabe, eta beren bizitzak salbatu ahal izateko askotariko indarkeriak jasateko arriskuarekin, horrek dakarren eragin psikologikoarekin. Horixe da giza eskubideen defendatzaile gisa jazarritako emakume eta gizon askoren kasua, bai eta beren generoagatik jazartzen duten emakume askorena ere, Espainiara, oro har, eta Euskal Herrira, bereziki, beren jatorrizko herrialdeek bermatzen ez dieten babesaren bila iristen baitira, eta askotan ez baitute lortzen, ez igarotze-herrialdeetan, ezta gure gizartera iritsi ondoren ere. Egia da etorkin eta errefuxiatu gehienak beren jaioterrietatik iristen direla airez, baina horrek ez du eragozten haietako askok bidaia luze eta arriskutsuei aurre egin behar izatea; bidaia horietan, emakume helduek, nerabeek eta neskatoek egoera bereziki zaurgarrietan bizi behar izaten dute. Eta pertsona horiek ez ditzatela beti beren oinarrizko eskubideak errespetatuak eta babestuak ikusi, migrazio-estatusa edozein dela ere, Espainiako eta Euskal Herriko legediak arautzen duen Giza Eskubideen Nazioarteko Zuzenbideak jasotzen duenez.

Pertsona horiek guztiek, migratzaileek eta errefuxiatuek, oinarrizko eskubide berberak izan beharko lituzkete, uneoro errespetatu eta babestu beharko lituzketenak, nahiz eta batzuk eta besteak lege esparru ezberdinen babespean egon, babes mota ezberdinekin. Izan ere, adierazi dugun moduan, izaera politikoko migrazioen —zentzu zabalean— eta migrazio ekonomikoen arteko banaketa-muga, gainera, lehen begiratuan dirudiena baino ahulagoa da; izan ere, bi talde horietako bateko kide izateko aukerak lotura handiagoa izango du, batzuetan, eskura dituen sarrera-bideen balorazioarekin (bereziki, etorkin ekonomiko gisa sartzeari eskatzaile gisa onartzea baino arrakastatsuagoa izan daitekeela uste den uneetan, hala nola Espainian, onartze-tasa txikia izanik). Bestalde, kontuan hartu behar da nazioarteko babesa eskatzen duten pertsona asko, egun batetik bestera, egoera administratibo irregularrean dauden etorkin bihurtzen direla, asilo-eskaera ukatzen zaien unean. Horregatik guztiagatik, funtsezkoa da ikuspegi integrala diseinatzea eta migrazio-politika bidezkoak eta inklusiboak ezartzea, migratzaile, nazioarteko babesa eskatzen duten pertsona eta errefuxiatu guztien segurtasuna eta tratu duina bermatzeko, eta amaiera emateko

bai jatorrizko herrialdeetan bai migrazio-iragaitzetan pairatu behar izan dituzten giza eskubideen urraketa larri eta askotarikoei.

Eta hori guztia migrazioa generotik aparteko fenomeno ez dela ahaztu gabe. Emakume eta gizon migratzaileen egoera desberdina da migrazioaren arrazoiei, migrazioa gauzatzeko bideei, diskriminazio-eremuei eta biktima diren indarkeriei, hori dela-eta pairatzen dituzten ondorioei edo harrerako gizarteko (lanekoa, gizartekoa...) eremu desberdinetan duten posizioari dagokienez. Horregatik, beharrezkoa da gure gizarterako nazioarteko migrazioen azterketa planteatzea, bai eta migrazio-politikena ere, eta biktima direnen diskriminazioari eta gehiegikeriei aurre egiteko, generoaren, intersekzioaren eta kulturartekotasunaren ikuspegitik. Funtsezkoa da migrazio-politikak defendatzea, oinarrizko eskubideak eta nazioarteko betebeharrak betetzea nagusi izango diren politikak, eta jazarpenari eta generoan oinarritutako indarkeriari erantzun espezifikoak emango dioten politikak, biktimek ingurune seguruetan beren bizitzak berreraikitze behar duten babesa eta laguntza izan dezaten.

Nazioarteko migrazio-mugimenduak konplexuak eta dimentsio anitzekoak dira. Eta, gaur egun, eztabaida soziopolitikoan postu nagusia dute, inplikazio sozial ugari eta garrantzitsuak dituztelako. Eragin hori, oro har, termino negatiboetan planteatzen da espazio publikoan, eta ahaztu egiten da immigrazioa gero eta beharrezkoagoa izango dela herrialde guztientzat, haien sarrera-maila edozein dela ere. Izan ere, aldaketa demografikoak gertatzen ari dira, eta gero eta lehia handiagoa dago munduan, langile eta talentudun langileak erakartzen dituzten herrialdeek (gureak, adibidez) diru-sarrera ertain-altuak dituztelako, baina biztanleria azkar zahartzen ari delako (World Bank Group, 2023). Izan ere, migrazioa hazkunde ekonomikorako eta ekintzailetzarako motorra da, eta, beraz, beharrezkoa da haren onurak maximizatzea eta ondorio negatiboak minimizatzea, pertsona guztiek modu seguruan, ordenatuan eta erregularrean migratu ahal izateko aukerak sortuz. Pertsona guztien giza eskubideak errespetatzea, babestea eta betetzea, migrazio-estatusa edozein dela ere, onuragarria da bai migratzaileentzat bai harrerako herrialdeentzat (United Nations, 2022); beraz, helburu horiek gidatu beharko lituzkete gure politika publikoak eta arlo horretan egiten ditugun esku-hartzeak.

Bibliografia

ACNUR-Espainia (2024). *Datos básicos*. <https://www.acnur.org/es-es/datos-basicos>

Asilo eta Babes Bulegoa. Barne Ministerioa (2024). *La Oficina de Asilo y Refugio registra 163.218 solicitudes de protección internacional en 2023, máximo histórico desde su creación*.
[https://www.interior.gob.es/opencms/es/detalle/articulo/La-Oficina-de-Asilo-y-Refugio-registra-163.218-solicitudes-de-proteccion-internacional-en-2023-maximo-historico-desde-su-creacion/#:~:text=La%20Oficina%20de%20Asilo%20y%20Refugio%20\(OAR\)%20del%20Ministerio%20del,cerrados%20a%2031%20de%20diciembre](https://www.interior.gob.es/opencms/es/detalle/articulo/La-Oficina-de-Asilo-y-Refugio-registra-163.218-solicitudes-de-proteccion-internacional-en-2023-maximo-historico-desde-su-creacion/#:~:text=La%20Oficina%20de%20Asilo%20y%20Refugio%20(OAR)%20del%20Ministerio%20del,cerrados%20a%2031%20de%20diciembre).

Blanco, Cristina (2000). *Las migraciones contemporánea*. Alianza

CEAR (2024). *Más que cifras*. <https://www.masquecifras.org/>

Celis, Raquel eta Aierdi, Xabier (2015). ¿Migración o desplazamiento forzado? Las causas de los movimientos de población a debate. *Giza Eskubideei buruzko Deustuko Koadernoak* 81.
<http://www.deusto-publicaciones.es/deusto/pdfs/cuadernosdcho/cuadernosdcho81.pdf>

Estatistikako Institutu Nazionala (EIN) (2024). *Estadística continua de población. Resultados*.
<https://www.ine.es/dynt3/inebase/es/index.htm?padre=9622&capsel=9627>

Ikuspegi (2024). Población de origen extranjero en la CAE 2023. *Panorámica* 91
https://www.ikuspegi.eus/files/publicaciones/197_3.pdf

Kofman, Eleonore (2008). Gendered migrations, livelihoods and entitlements in Europe, en N. Piper (ed.). *New perspectives on gender and migration* (pp. 59-101), Routledge.

La Spina, Encarnación, Vicente, Trinidad L., Urrutia, Gorka eta Morondo, Dolores (2017). *Bizkaiko errefuxiatuak eta haien integrazio-prozesua*. Bizkaiko Foru Aldundia.

Lucas, Sofia, Sobotovicova, Simona eta Zarauz, Casilda (2000). *Errefuxiatuen egoera EAEn*, Ikerketa-txostena. Arartekoa.

Migratzaileentzako Jesuiten Zerbitzua (SJM) (2024). *La población de origen inmigrado en España*.
<https://sjme.org/wp-content/uploads/2024/02/Poblacion-de-origen-inmigrado-en-Espana-2023.pdf>

Nazio Batuak (1979). *Emakumearen aurkako bereizkeria-mota guztiak ezabatze*ko Konbentzioa.
<https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

Nazio Batuak (2024). *Nazioarteko migrazioa*.
<https://www.un.org/es/global-issues/migration>

Nazio Batuak. Department of Economic and Social Affairs (2022). *Future of the World. Policy Brief 146*.
https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undes_a_pd_2022_pb_146.pdf

Pessar, Patricia R. eta Mahler, Sarah J. (2003). Transnational migration: Bringing gender. *International Migration Review* 37 (3), 812-846.

Salazar, Rhacel (2009). Inserting feminism in transnational migration studies, *Migration on line*. <http://www.migrationonline.cz>

Ubajoa, Natalia C. (2024). *La vulnerabilidad migratoria ligada al cambio climático*. Francisco J. Durán-ek zuzendu eta Granadako Unibertsitatean aurkeztutako doktore-tesia. Argitaragabea.

Vicente, Trinidad (2018). La población inmigrante en Euskadi: un análisis desde la perspectiva de género, in G. Moreno (coord.) *El proceso de integración del colectivo inmigrante en Euskadi* (59-121 orr.), Euskal Herriko Unibertsitatea.

Vicente, Trinidad (2023). Inmigración y desigualdades sociales: el desafío de la inclusión en la sociedad vasca, in Shershneva, Julia (ed) *Zabaldur #1. Dimensiones desde la desigualdad*. Euskal Herriko Unibertsitatea (111-136 orr.).
<https://www.ikuspegi.eus/documentos/zabaldur/zabaldur1cas.pdf>

World Bank Group (2023). *Migrants, refugees, and societies*.
<https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023>

12/2009 Legea, urriaren 30ekoa, asilo-eskubidea eta babes subsidiarioa arautzen dituen. *BOE* 263, urriaren 31koa.
<https://www.boe.es/buscar/pdf/2009/BOE-A-2009-17242-consolidado.pdf>